

Islámský reformismus a islamismus

Kurz: Islám (RLA08) Ústav religionistiky MUFF Brno
Attila Kovács

Prameny

- AL-BANNĀ', Hasan, *Five Tracts of Hasan Al-Bannā'*, Berkeley – London, University of California Press, 1978.
- EUBEN, Roxanne L. & ZAMAN, Muhammad Qasim (eds.), *Princeton Readings in Islamist Thought: Texts and Contexts from al-Banna to Bin Laden*, Princeton, Princeton University Press, 2009.
- FARAJ, Muhammad Abdus Salam, *The Absent Obligation*, Birmingham, Maktabah Al Ansaar, 2000.
- KHUMAYNĪ, Rūh Allāh, *Islam and Revolution. Writings and Declarations of Imam Khomeini*, Berkeley, Mizan Press, 1981.
- LAWRENCE, Bruce B. (ed.), *Messages to the World: The Statements of Osama Bin Laden*, London – New York, Verso, 2005.
- QUTB, Sajjid, *Milníky na cestě*, Praha, Academia, 2013.

Literatura

- BARŠA, Pavel, *Západ a islamizmus. Střet civilizací, nebo dialog kultur?*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001.
- BERÁNEK, Ondřej & OTŘANSKÝ, Bronislav (eds.), *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*, Praha, Academia, 2016.
- BUREŠ, Jaroslav & ČEJKA, Marek & DANIEL, Jan, *Muslimské bratrstvo v současnosti*, Praha, Academia, 2017.
- CARDINI, Franco, *Chalífa a Západ: Kořeny terorismu a pokrytectví Západu*, Praha, Vyšehrad 2016.
- DEKMEJIAN, R. Hrair, *Islam in Revolution: Fundamentalism in the Arab World*, Syracuse - New York, Syracuse U.P., 1995.
- EICKELMAN, Dale F. & PISCATORI, James P., *Muslim Politics*, Princeton - New York, Princeton University Press, 1996.
- KEPEL, Gilles, *Boží pomsta. Křesťané, Židé a muslimové znovu dobývají svět*, Brno, Atlantis, 1996.

- KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*, Praha, Vyšehrad, 1996.
- KROPÁČEK, Luboš, *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, Praha, Vyšehrad, 1999.
- MENDEL, Miloš, *Islámská výzva. Z dějin a současnosti politického islámu*, Brno, Atlantis, 1994.
- MENDEL, Miloš, *Džihád*, Brno, Atlantis, 1997.
- MENDEL, Miloš, *Náboženství v boji o Palestinu. Judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu*, Brno, Atlantis, 2000.
- MENDEL, Miloš, *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Praha, Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2008.
- MENDEL, Miloš, *Dějiny Saudské Arábie*, Praha, Nakladatelství Lidové Noviny, 2016.
- ŤUPEK, Pavel, *Salafitský islám*, Praha, Academia, 2015.

Islámský reformismus a islamismus

- „temné století islámu“ – pojem orientalistů a „zachování“ zlatého věku – islámský pohled
vniterná krize a vnější impulzy (kolonialismus a pod.)
- I. „aktivizmus“ / „intelektualizmus“ (aktivní podíl na dalším formování islámu)

I.A islamismus / fundamentalismus

I.B sekularismus / modernismus

- II. tradicionalismus (následování „náboženství předků“)

Islámské „sociální hnutí“

- Wahhábizmus na Arabském poloostrově

Muhammad ibn ‘Abd al-Wahháb (1703–1792)

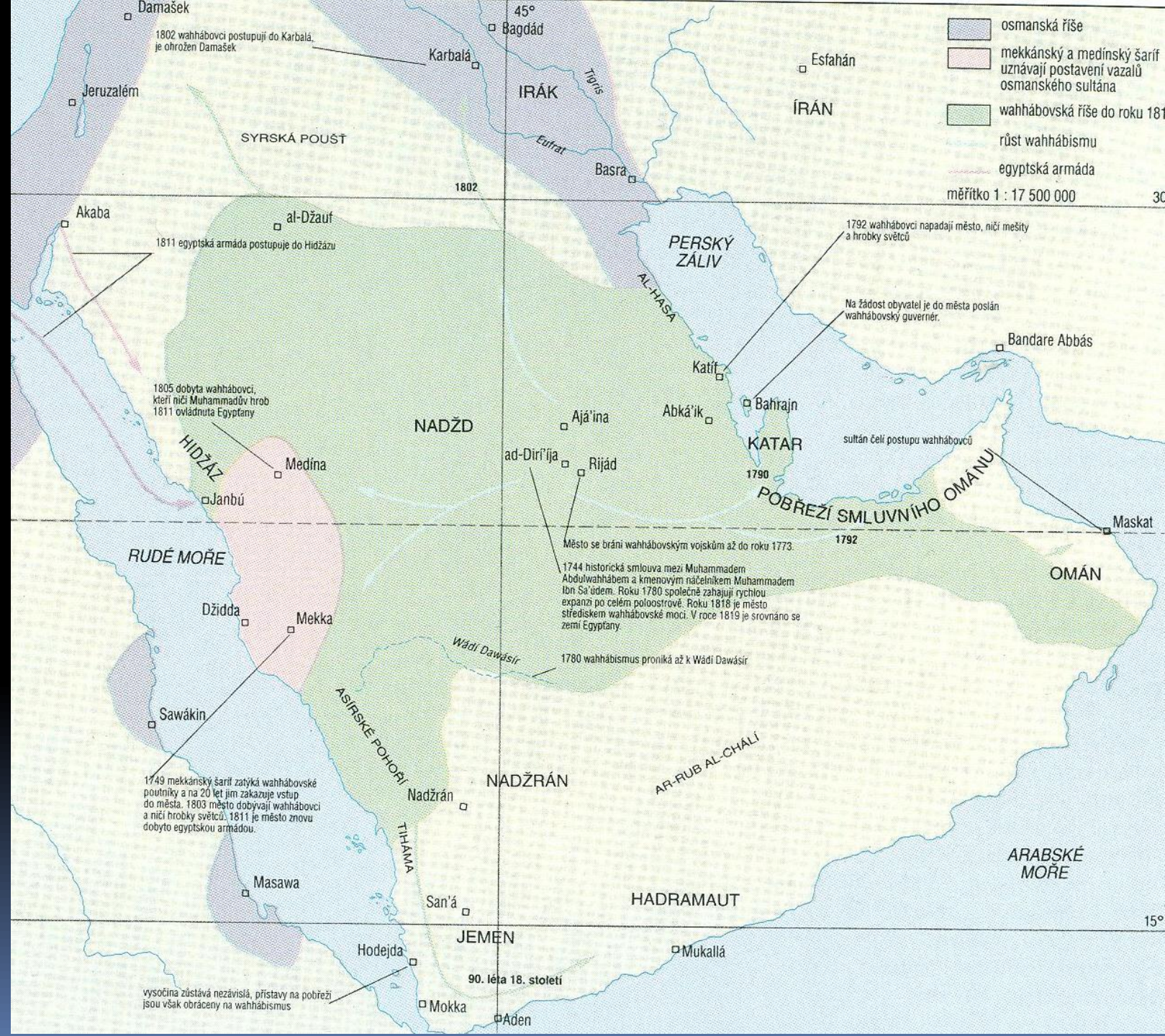
Puritanistický hambalovský vzdělanec, zničení předislámských tradicí a reforma

Kitáb at-tawhíd

(Kniha boží jednosti)

Spojení se Saúdskou dynastií a vznik státu

- osmanská říše
  - mekkánský a medínský šaríf uznávající postavení vazalů osmanského sultána
  - wahhábovská říše do roku 1811
  - růst wahhábismu
  - egyptská armáda
- měřítko 1 : 17 500 000

1802 wahhábovci postupují do Karbalá, je ohrožen Damašek

1811 egyptská armáda postupuje do Hidžázu

1805 dobyta wahhábovci, kteří ničí Muhammadův hrob 1811 ovládnuta Egyptany

1749 mekkánský šaríf zatýká wahhábovské poutníky a na 20 let jim zakazuje vstup do města. 1803 město dobývají wahhábovci a ničí hrobky světců. 1811 je město znovu dobyto egyptskou armádou.

vysočina zůstává nezávislá, přístavy na pobřeží jsou však obráceny na wahhábismus

1802

1792 wahhábovci napadají město, ničí mešity a hrobky světců

Na žádost obyvatel je do města poslán wahhábovský guvernér.

sultán čelí postupu wahhábovců

Město se brání wahhábovským vojskům až do roku 1773.
1744 historická smlouva mezi Muhammadem Abduhwahábem a kmenovým náčelníkem Muhammadem Ibn Sa'údem. Roku 1780 společně zahájili rychlou expanzi po celém poloostrově. Roku 1818 je město střediskem wahhábovské moci. V roce 1819 je srovnáno se zemí Egyptany.

1780 wahhábismus proniká až k Wádí Dawásír

1790

1792

90. léta 18. století

15°

▪ *Sanúsíja*

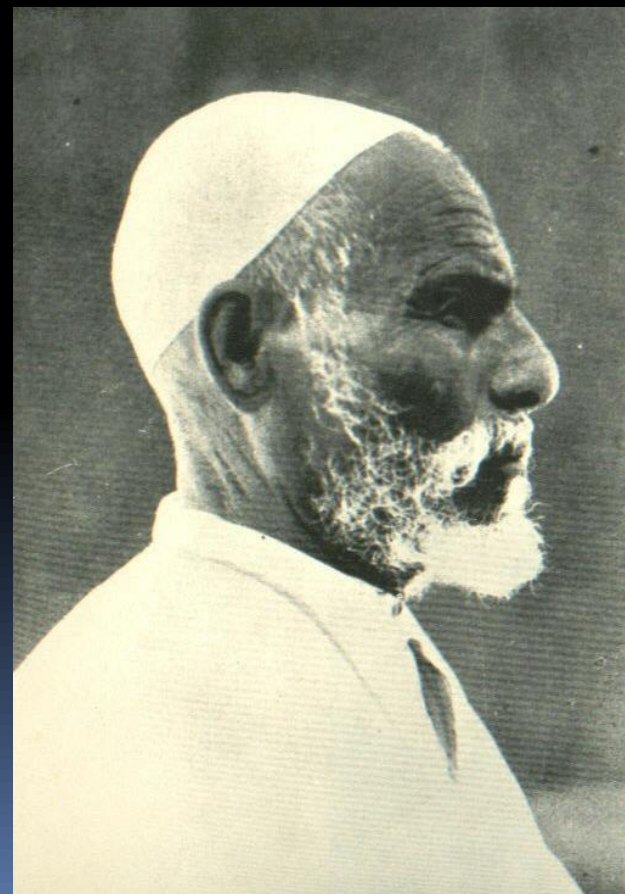
Mystický řád usilující o očistu islámu od novot a návrat k autentické zvěsti. Působil na území vých. a stř. Libye od 1843. Zakl. byl **Muhammad Ibn 'Alí as-Sanúsí**, 1830 se odebral na pouť do Mekky, kde pod vlivem reformních myšlenek wahhábovců založil militantní bratrstvo. Zákl. učením s. byla **očista od novot** praktikovaných „oficiálním“ islámem, sjednocení obce na základě **autentické šarí'cy**, chápané jako jednota Koránu a „pravé“ tradice. To vše **v kombinaci s mystickou praxí**, zejm. *dhikrem*, při němž se extáze dosahovala opakováním slov „já Latíf“ - „ó Laskavý“. Vliv s. vzrostl za vedení Sanúsího al-Mahdího. Členové s. neuznávali světskou moc, pouze své marabuty. Sanúsijovský stát v době rozkvětu spravoval oblasti Libye a část Sahary.

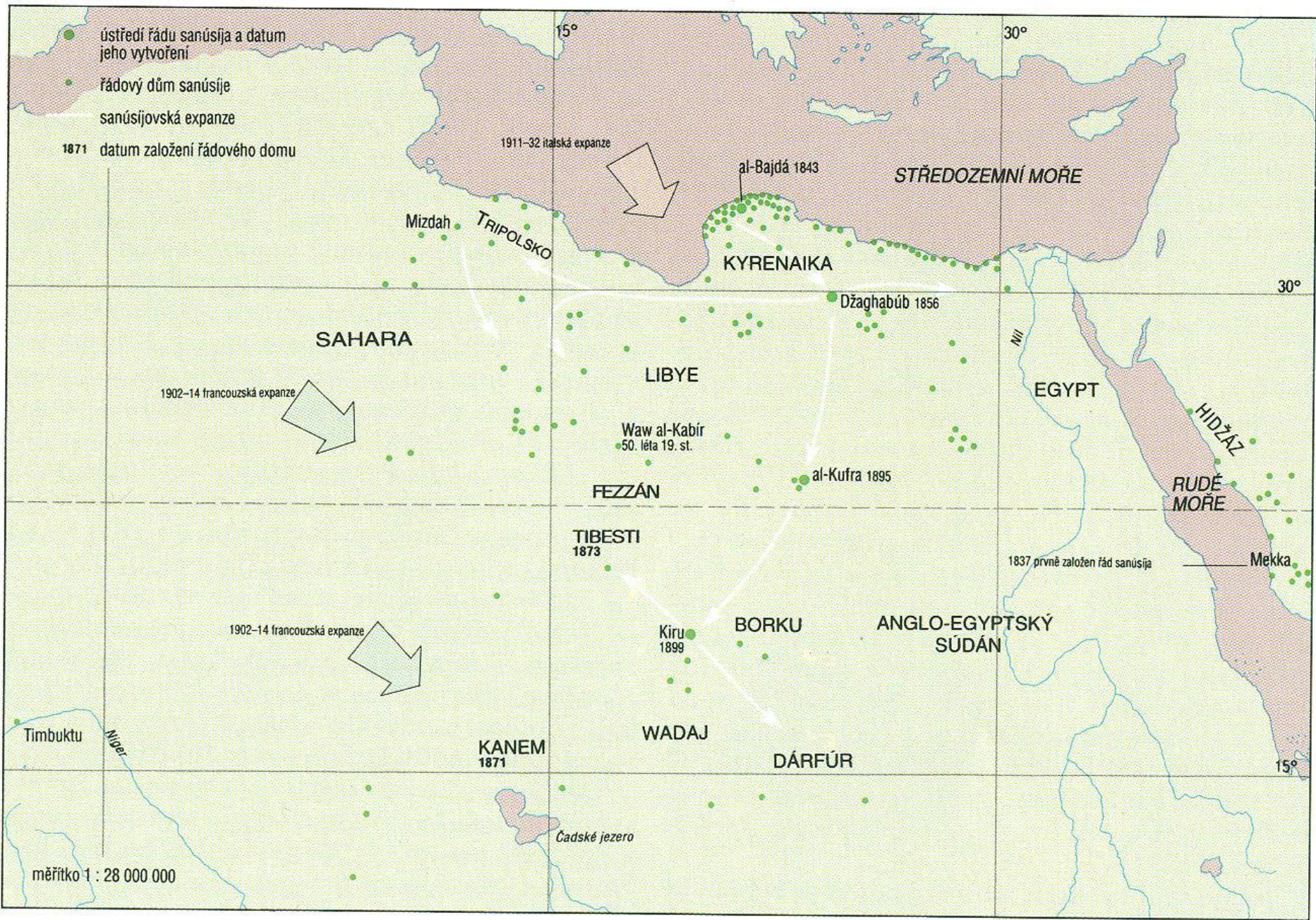

Muhammad b. ʿAlí as-Sanúsí (1787–1859) zakladatel
hnutí, známý jako Velký Sanúsí

Ahmad Šaríf as-Sanúsí (1873-1933)

ʿUmar Muchtár (1853-1931) vůdce povstání proti Italům

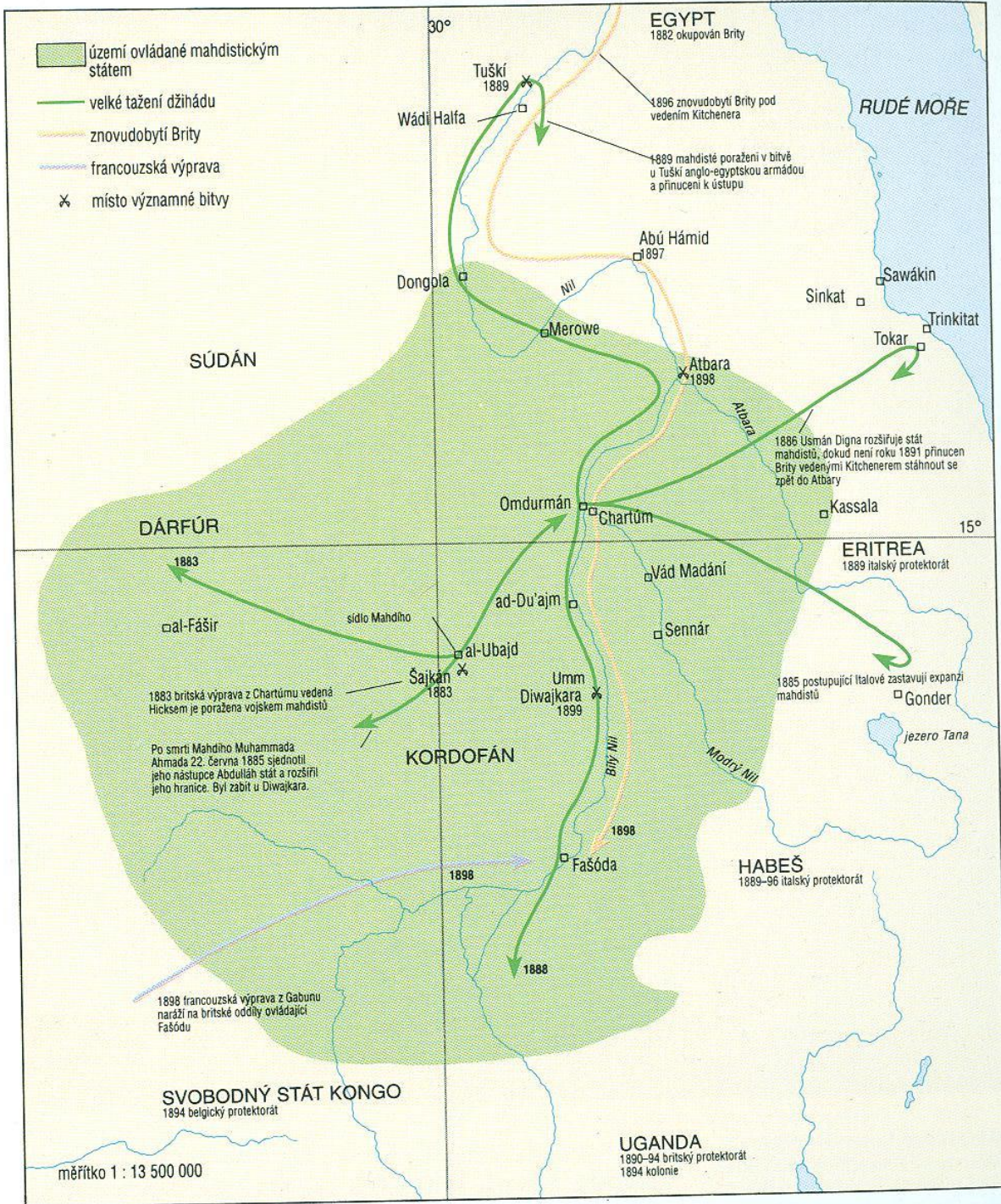

▪ *Mahdíja*

hnutí v Súdánu (1881-1898). Ideologické schéma m. bylo inspirováno místními mystickými interpretacemi mahdistické myšlenky. Cílem byl **návrat k hodnotám raného islámu** jakožto ideálního antipólu sekulární „bezvěrecké“ moci anglo-egypt. kondominia. Zákl. idejí m. byla **víra v přímou zvěst**, jíž byl obdařen Muhammad Ahmad al-Mahdí. Pozměnil různé články víry. **Vyznání víry rozšířil o přihlášení se ke svému poslání, zakázal pout' do Mekky** jako projev polyteismu a zdůraznil **povinnost džihádu. Na roveň Koránu postavil soubor vlastních modliteb a ponaučení.** M. i po své porážce zůstala silnou ideovou inspirací v integračním procesu a antikolonialistickém odporu Súdánců. Její původně univerzalistický záměr se však nepodařilo uplatnit.

Muhammad Ahmad al-Mahdí (1844-1885) a jeho říše

- Fulbské *džihády* a Usuman dan Fodio, Kavkaz a *imám Šámil*, Čína, Indonézia, atď.

ALŽÍRSKO
1832-47 Abdulkádír vede džihád proti Francouzům. Jeho hnutí zřetelně nemá souvislost s všeobecným hnutím za reformu a obrodu.

STŘEDOZEMNÍ MOŘE

ČERNÉ MOŘE

NAKŠBANDÍJA

KASPICKÉ MOŘE

Istanbul

Ankara

Konya

Tihris

Tabriz

SÝRIE

IRÁK

ÍRÁN

Damašek
NAKŠBANDÍJA

Bagdád

1740 Muhammad Abdulwahháb zahajuje hnutí za reformu a obrodu Arábie. 1744 uzavírá spojení s rodinou Sa'údu a během sedmdesáti let ovládne většinu poloostrova. Vliv tohoto hnutí dolehl do mnoha částí islámského světa.

sanúsija

Džaghbúb

CHALWATÍJA
EGYPT

Káhira

Nil

HIDŽÁZ

ARÁBIE

NADŽD

Medína

al-Darí'ija

Mnoho vůdců reformního hnutí v 17. a 18. století studuje hadisy na zdejší významné škole.

Mekka
NAKŠBANDÍJA
IDRÍSIJA
Sálihija

1881 Muhammad Ahmad se prohlašuje za mahdího, vede džihád proti turko-egyptské vládě a zakládá mahdístický stát, který trvá až do roku 1898.

sammánija

Chartúm

SOMÁLSKO

sálihija

1895 Po návratu z Mekky hlásá Muhammad Abduláh Hasan reformistické myšlenky, jež vedou v letech 1899-1920 k džihádu proti muslimům s uvolněným přístupem k víře, Etiopanům a Britům.

Mogadišo

1804 Usumán dan Fodio zahajuje džihád proti částečně islamizovaným a pohanským kmenům. Do jeho smrti roku 1817 byla vytvořena velká islámská říše, jež se udržela až do konce století, kdy byla dobyta Brity.

Sokoto
KÁDÍRÍJA
Kano
Zaria
SULTANÁT
SOKOTO

Lagos

Čadské jezero

Timbuktu

Gao

MASINA

tidžánija

KAARTA

FUTA DALLON

BONDU

FUTA TORO

1725 začátek džihádu, založen islámský stát

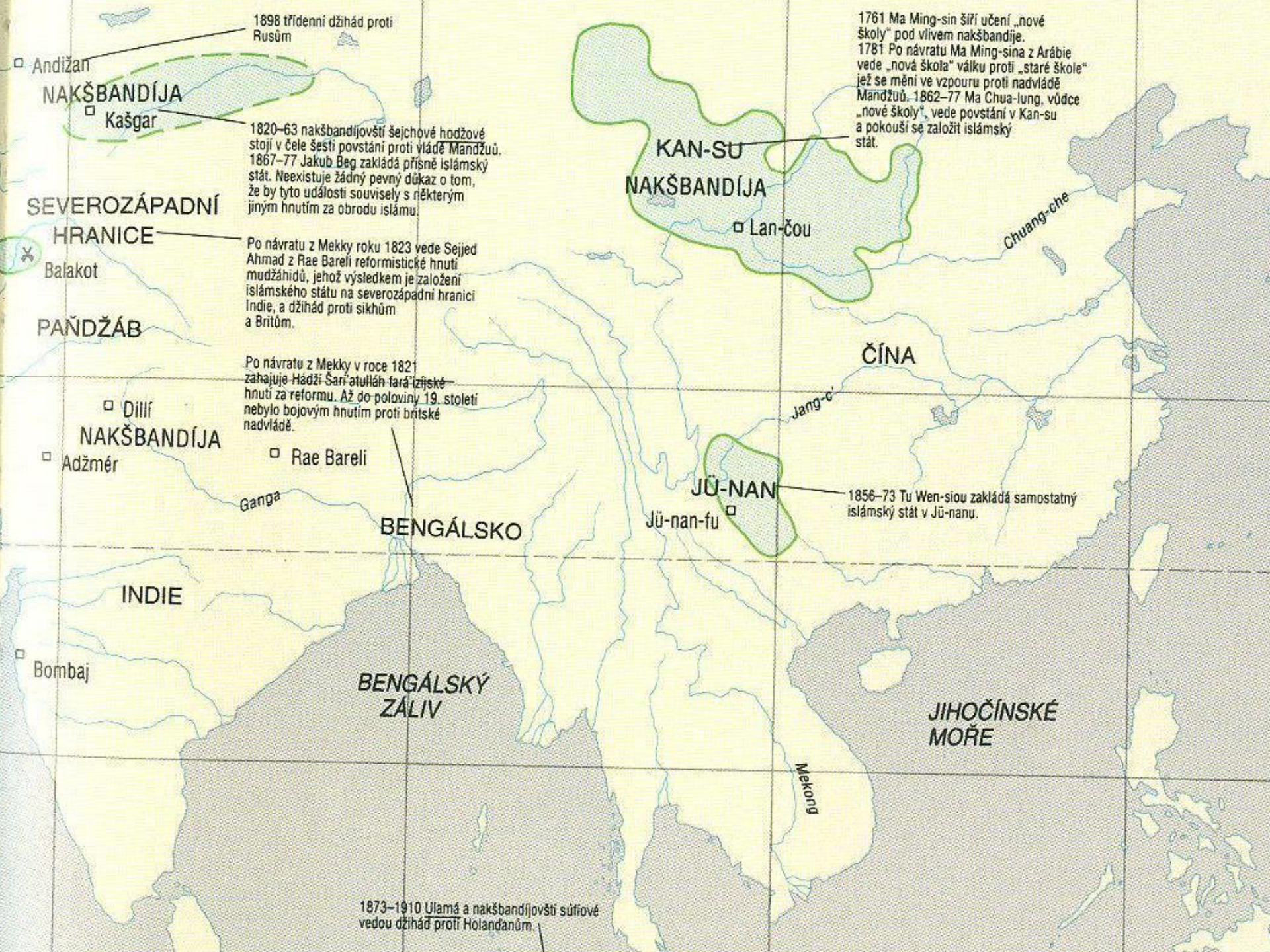
680 začátek džihádu, založen islámský stát

1860-1898 Samori Tere zakládá islámský stát, bez zřejmé souvislosti s všeobecným hnutím za reformu a obrodu.

Po sedmi letech strávených v Arábii a Egyptě zakládá Hádži Umar Tall islámský stát, jenž je výsledkem džihádu vedeného od roku 1852 a jenž se rozkládá od Timbuktu po horní Senegal. Roku 1893 podléhá tento stát Francouzům.

1776 začátek džihádu, založen islámský stát

1810 Inspirován Usumanem dan Fodio, vede Šehu Ahmadu džihád proti částečně islamizovaným a pohanským kmenům a vytváří islámský stát Masina, existující až do doby, kdy je dobyt Hádžim Umarem Tallem.

1898 třídení džihád proti Rusům

Andžian
NAKŠBANDÍJA
Kašgar

1820–63 nakšbandijovští šejchové hodžové stojí v čele šesti povstání proti vládě Mandžůů. 1867–77 Jakub Beg zakládá přísně islámský stát. Neexistuje žádný pevný důkaz o tom, že by tyto události souvisely s některým jiným hnutím za obrodu islámu.

SEVEROZÁPADNÍ HRANICE

Balakot

Po návratu z Mekky roku 1823 vede Sejjed Ahmad z Rae Bareli reformistické hnutí mudžáhidů, jehož výsledkem je založení islámského státu na severozápadní hranici Indie, a džihád proti sikhům a Britům.

PAŇDŽÁB

Po návratu z Mekky v roce 1821 zahajuje Hádži Sari atulláh farázijské hnutí za reformu. Až do poloviny 19. století nebylo bojovým hnutím proti britské nadvládě.

Dillí
NAKŠBANDÍJA
Adžmér

Rae Bareli

Ganga

BENGÁLSKO

INDIE

Bombaj

BENGÁLSKÝ ZÁLIV

1873–1910 Ulamá a nakšbandijovští súfirové vedou džihád proti Holanďanům.

KAN-SU
NAKŠBANDÍJA

Lan-čou

1761 Ma Ming-sin šíří učení „nové školy“ pod vlivem nakšbandije. 1781 Po návratu Ma Ming-sina z Arábie vede „nová škola“ válku proti „staré škole“ jež se mění ve vzpuru proti nadvládě Mandžůů. 1862–77 Ma Chua-lung, vůdce „nové školy“, vede povstání v Kan-su a pokouší se založit islámský stát.

Chuang-che

ČÍNA

Jang-c'

JÜ-NAN

Jü-nan-fu

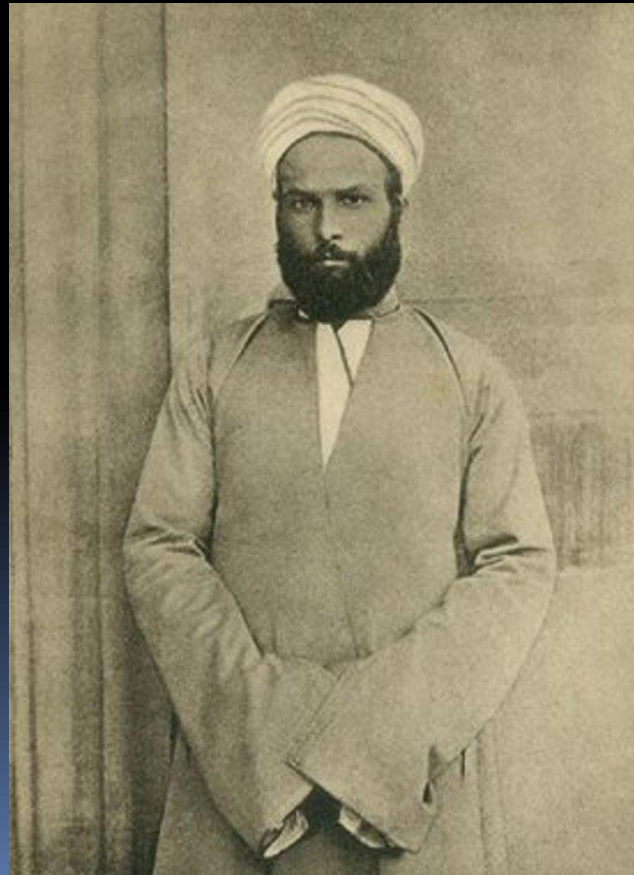
1856–73 Tu Wen-siou zakládá samostatný islámský stát v Jü-nanu.

JIHOČÍNSKÉ MOŘE

Mekonŕ

Nahda a islámský reformizmus

- Džamál ad-Dín al-Afghání (1838-1897)
- Muhammad 'Abduh (1849-1905)
- Muhammad Rašíd Ridá (1865-1935)

▪ **Džamál ad-Dín al-Afghání (1838-1897)**

Původem z Afganistánu nebo z Iránu. Působil převážně v Egyptě. Jeho rozsáhlá publicistická a polit. činnost se stala inspirací a východiskem pro stoupence novodobé obrody a modernizace islámu; **obhájce civilizace muslimů**, přesvědčený o jejím budoucím rozkvětu. **Kritizoval imperiální praktiky** a koloniální politiku mocností; byly pro něho odrazem zištnosti Západu a jeho úpadkové morálky. **Iniciátor panislamismu**, věřící však nikoliv v realizaci varianty turecké (osmanské), nýbrž arabské. Arabové a jejich kultura byli pro něho zdravou zárukou jednoty a osvobození muslimů, zatímco osmanské impérium podle něho ztělesňovalo uzurpátorský centralismus, smířlivost se Západem, společ. a morální dekadenci.

▪ Muhammad 'Abduh (1849-1905)

Egypt. islám. reformátor, požadoval návrat k východiskům islámu, tj. k **toleranci, bratrství, zdravému rozumu**. Reforma, k níž vyzýval, měla probíhat nenásilně jako **obnova arab. jazyka, obhajoba muslimské identity** a zájmů Egyptanů, kteří se podle jeho názoru ocitli díky zkorumpovaným vládám a materialistickému Západu na smetišti dějin. Za to byl na tři roky vypovězen ze země, emigroval do Paříže. Po návratu 1889 **byl zvolen muftím** a stal se výraznou osobností egypt. polit. scény. Zastával názor, že **je nutno spojit zákl. ideje islámu s pozitivními prvky evrop. vědy a civilizace**. Slavné jsou jeho *fatwy* umožňující se zapojit do moderního života. Zásadně přehodnotil princip predestinace a vyzval muslimy k činorodé tvůrčí aktivitě.

▪ **Muhammad Rašid Ridá (1865-1935)**

Syřan původem z libanonského Tripolisu, **spolutvůrce a propagátor hnutí salafíja**. Požadoval návrat k islám. tradicím při současném akceptování určitých stránek moderní společnosti. Byl přívržencem **sjednocení Arabů** a jejich osvobození z jha osmanského impéria. Ve svých úvahách o polit. uspořádání moderní muslimské společnosti vyslovil požadavek, aby **výkon moci chalífou byl podroben reformě po vzoru „ctihodných předků“ (salaf) a postaven pod kontrolu konzultativní rady věřících (šúrá)**. Požadoval korekci mnohoženství a nový typ společ. uplatnění žen. Soudil, že muslimové se nesmějí zdráhat uplatňovat zásady kapitalistické ekonomiky, mají-li úspěšně vzdorovat západní expanzi a dovršit svou emancipaci.

- časopisy:
al-ʿUrwá al-wuthqá
 (Pevné pouto)
al-Manár (Maják)
- Podobné hnutí
 v Indii (alighartské
 hnutí a sejjid
 Ahmad Chán)
 v Jemenu
 (Muhammad
 ʿAlí Šawkání)
 v Sýrii
 (ʿAbd ar-Rachmán
 al-Kawákibí)

المعاني

١٣١٥

﴿ يوم السبت ٢٨ شوان سنة ١٣١٦ الموافق ١١ مارث (آذار) سنة ١٨٩٩ ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(فبشر عبادي الذين يستمعون القول فيتبعون أحسنه
 أولئك الذين هداهم الله وأولئك هم أولو الألباب)

أما بعد فيا أيها الانسان خالقك الله وسطا بين العوالم الجسدية والروحية،
 وأعطاك ساطعاً على العوالم السفلية والعلوية، منحك المشاعر البادية
 والكامنة، وأسبغ عليك نعمه ظاهرة وباطنة، ولم يجعل لاستمدادك حداً
 معروفاً، ولا لرقبك منتهى محدد، فلماذا قنع بعض أبنائك بالمرتبة الدنيا
 فوقها عند الدرجة السفلى؟ يتخطى اخوتهم رقابهم وهم سائرون، ويطأون
 هامهم وهم صاعدون، ولسكنهم، ادعون ساكنون، كأنهم لا يحسون
 ولا يشعرون المبرأ منهم وورثهم والنبيات عممت ارضهم وسماهم.

Islámský fundamentalismus / radikalismus / islamismus

„Politický islám“, integrismus, atd. nejasnost a
spornost terminologie

Pokus o definici pojmu islámsky fundamentalismus:

- MENDEL, Miloš, *Islámska výzva*, Brno, Atlantis, 1994, s. 41-43.

„Co je to vlastně islámsky fundamentalismus?
Tento pojem nemám příliš rád a nadále ho
budu používat jen s ohledem na to, že v naší
veřejnosti dostatečně zdomácněl a že
koneckonců není po ruce žádný jiný pojem,
který by popisovaný společenský jev
vystihoval bezezbytku (...)

V této knize budu pod pojmem fundamentalismus chápat mnohotvárný ideologický a politický trend ve společnosti islámských zemí, jehož nejniternějším rysem je propojit klasickou islámskou politickou teorií a její soudobé interpretace s víceméně spontánně vyjádřenou tendencí k opoziční politické činnosti a „nekonformnímu“ způsobu chování.

Fundamentalismus je nesourodý a vnitřně bohatě strukturovaný projev života části v společnosti v dnešním islámském světě. Jde o široce procitovanou touhu po návratu k mravně ryzím a osvědčeným „fundamentům“ při použití různých podob politické činnosti a celkového „okázale islámského“ společenského chování.“

Další jeho kniha již nabízí rozsáhlejší a sofistikovanější definici: MENDEL, Miloš, *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Praha, Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2008, s. 61-73.

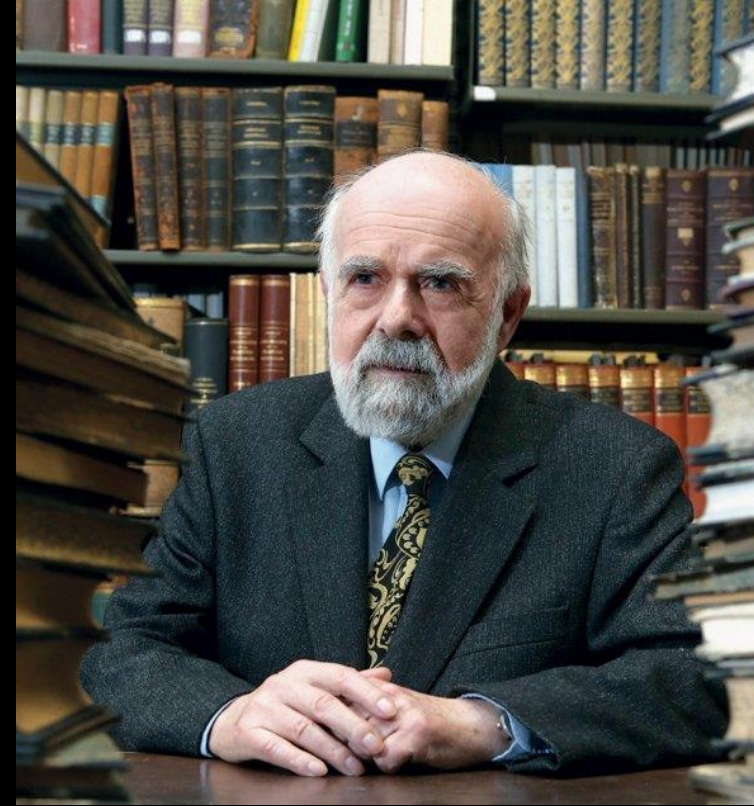
- KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*, Praha, Vyšehrad, 1996, pp. 31-32.

„Fundamentalismus se zakládá na strohém přesvědčení o majetnictví pravdy. Vyznačuje se neúprosností, nesnášenlivostí a tvrdostí srdce.

Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. Od morálně-právních úvah, zaměřených silně

kriticky zvláště proti západním kulturním vlivům, přechází k tvrdému jednání proti jinak smýšlejícím. Kolísá mezi skutečnou religiozitou a radikálními kulturními projevy a tendencí ke zpolitizování.

V jeho ideologickém poli se formuje užší proud politického islámu, islamizmu, s celospolečenskými cíli ustavení totalitního islámského řádu.

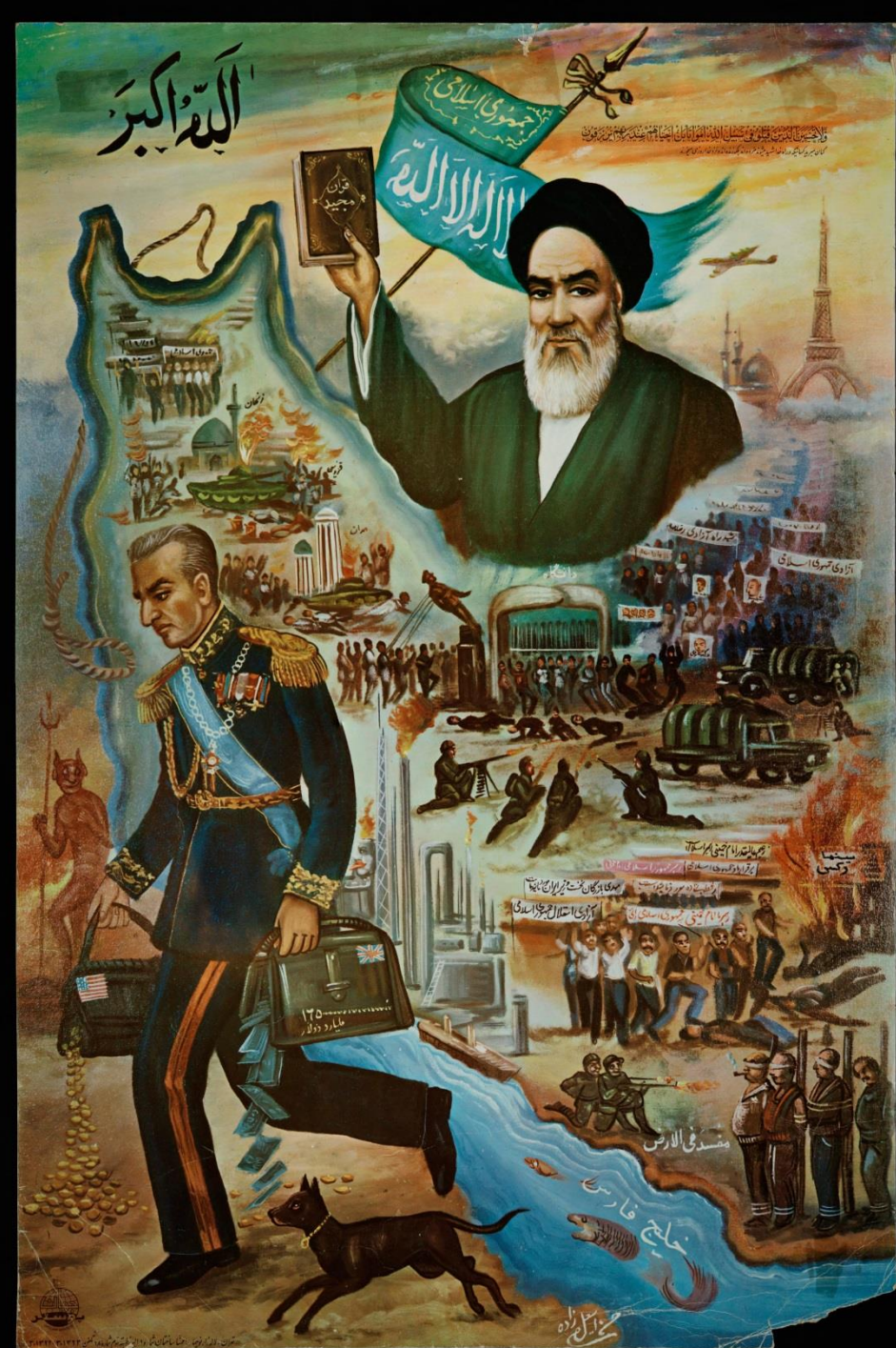

V krajních polohách islamismus sahá k násilí a projevuje se jako extrémismus či terorismus. Z hlediska islámu jde o heretické vybočení, o novodobé, násilně orientované sektářství.“

▪ Hlavní témata

- fundamentalismus: návrat k „autentické“ tradici, k „základům“ nebo „autentické tradici“
- literarizmus: doslovný výklad Koránu
- reinterpretační pojmy a tradice
- puritanismus: černo-bílé vnímání etických, společenských, politických a náboženských norem
- radikalismus, sklony k totalitazmu a násilí
- „společenská spravedlivost“ a „islámský řád“ (*an-nizám al-islámí*) v podobě státního zřízení

■ Genealogie

- kolonialismus a postkoloniální kritika
- společenská krize
- ztráta legitimacy „sekulárních“ režimů

■ Historické udalosti

- sovětská invaze Afganistanu
- islámská revoluce v Iránu
- zlyšání nacionalismu a levicových ideologií a následní „reislamizace“

islām

šī'itský
radikalismus

waḥhābismus

islamismus

saḷafismus

„džihādismus“

qutbismus

- **džihád** („úsilí“)

Povinnost muslima pečovat o **individuální duchovní zdokonalování** a posilování vlivu muslimské obce věřících. Rozlišuje se **dž. velký** (dž. duší neboli spirituální) a **dž. malý** (dž. tělesný neboli „svatá válka“). Dž. je druhem zápasu, boje nebo válečného stavu, který je zacílený k šíření nebo obraně islámu. V moderní islámské terminologii se výraz dž. objevuje ve spojení s osvobozeneckými válkami na územích a ve státech, kde žijí muslimové. Jako „svatou válku“, která zavazuje muslimy k účasti, může však dž. vyhlášovat pouze náb. autorita. Výzvy k dž. jako „svaté válce“ z úst polit. světských vůdců nelze chápat jinak než jako demagogii. „Džihádistické“ jsou militantní hnutí „přímé akce“ jako např. al-Qá'ida, Dá'iš apod.

Hlavní směry a hnutí

- Asociace muslimských bratří
(*Džamá'at al-ichwán al-muslimín*)

Egypt: založení v r. 1928

- Hasan al-Banná (1906-1949)
- Sajjid Qutb (1906-1966)

Bratrstvo bylo zal. 1928 Hasanem al-Banná v egyptské Ismá'íliji. Jeho teoret. koncepce se stala ideologickým rámcem hnutí, jež od té doby provází polit. vývoj Egypta i dalších islámských zemí. Během 30. let vytvořila masové hnutí s bohatou vnitřní strukturou. Hnutí v praxi se soustředila na humanitární a charitativní činnost, vycházejíc z islámské etiky. Zakládala náboj. nadace a nemocnice, sirotčince, veřejné vyvařovny, pronikala do odborů. Největší podporu však měla mezi nižšími středními vrstvami měst. Od 50. let prodělala řadu rozkolů a otřesů, nadále však zůstalo významným pilířem fundamentalismu v Egyptě a inspirací pro obdobná hnutí jinde. Po tzv. Arabském jaru se Bratrstvo dostalo ve volbách k moci a vedl Egypt do převratu proveden armádou, dnes je znovu ilegální.

▪ Hasan al-Banná (1906-1949)

muslimský laický kazatel, jehož cílem bylo polit. prostředky dosáhnout celkové společ. a mravní očisty, reformy islámu návratem k jeho zdrojům. Kritizoval jak kolonialismus, tak „pokrytectví“ a „bezvěrectví“, buržoazie a duchovenstva. V r. 1949 byl zastřelen egyptskou tajnou službou. Jeho dílo je obsaženo v řadě pamfletů a dopisů, v nichž brojil proti materialismu, ateismu, sekularismu, bolševismu a sionismu. Formuloval vágní představu „islámského řádu“, resp. „státu“. Rozpracoval jak sociálně etické představy hnutí, tak koncepci džihádu jako způsobu převzetí moci, přičemž nevylučoval jeho ozbrojenou podobu. Podle něho islám není jenom duchovním projevem individuální zbožnosti ale má i pol.-spol. rozměr.

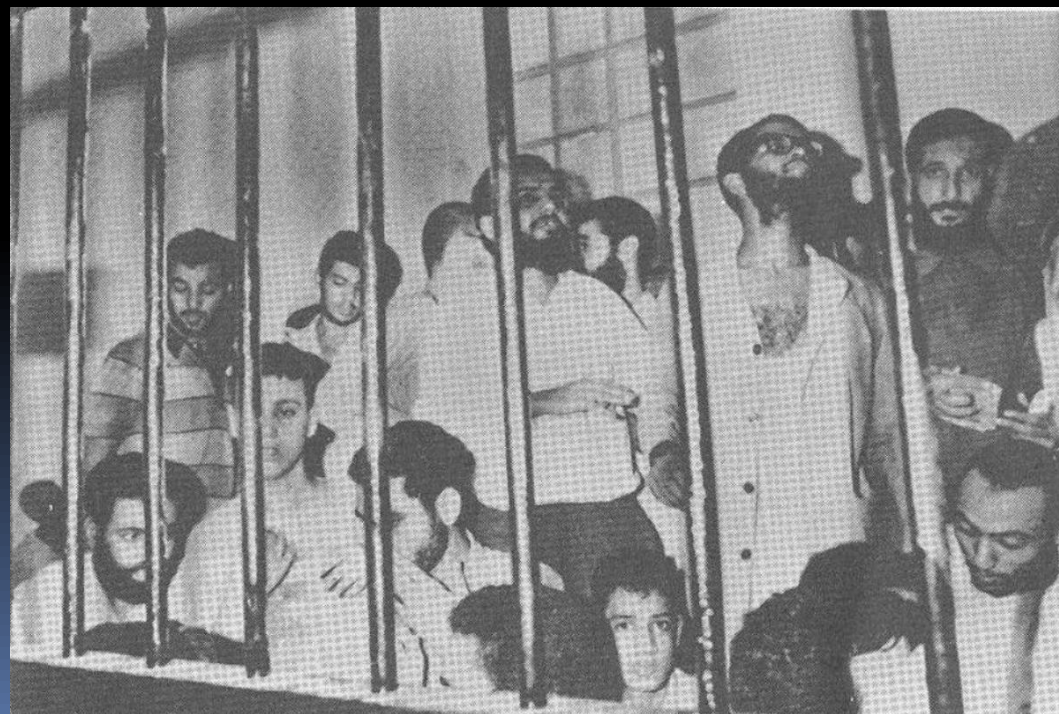
▪ Sajjid Qutb (1906-1966)

nejdůležitější teoretik islámského fundamentalismu, poč. 50. let stal stoupencem Asociace muslimských bratří. Napsal řadu ideologických pamfletů a traktátů, z nichž nejznámější a teoreticky nejpropracovanější je spis *Milníky na cestě*. Tam formuloval názory na příčiny kritického stavu egypt. společnosti (bezvěrectví, mravní rozklad). Daný stav se mu jeví jako „novodobá *džáhilíja*“. Terčem kritiky už není ani tak kolonialismus, jako Násirův sekulární režim, loajální duchovenstvo a vlastně celá společnost - kromě hrstky pravověrných. Jeho názory hluboce ovlivnily mladou generaci náb. radikálů, odmítajících umírněnou taktiku předválečného vedení Muslimských bratří. Pořád zůstává hlavním zdrojem inspirace pro současné skupiny „přímé akce“.

další vývoj, druhá a třetí generace muslimských bratří (Hasan Hubajdí, Umar Tilimsání a další), „Zvláštní aparát“ během II. Světové války a následní vznik

Skupin „přímé akce“

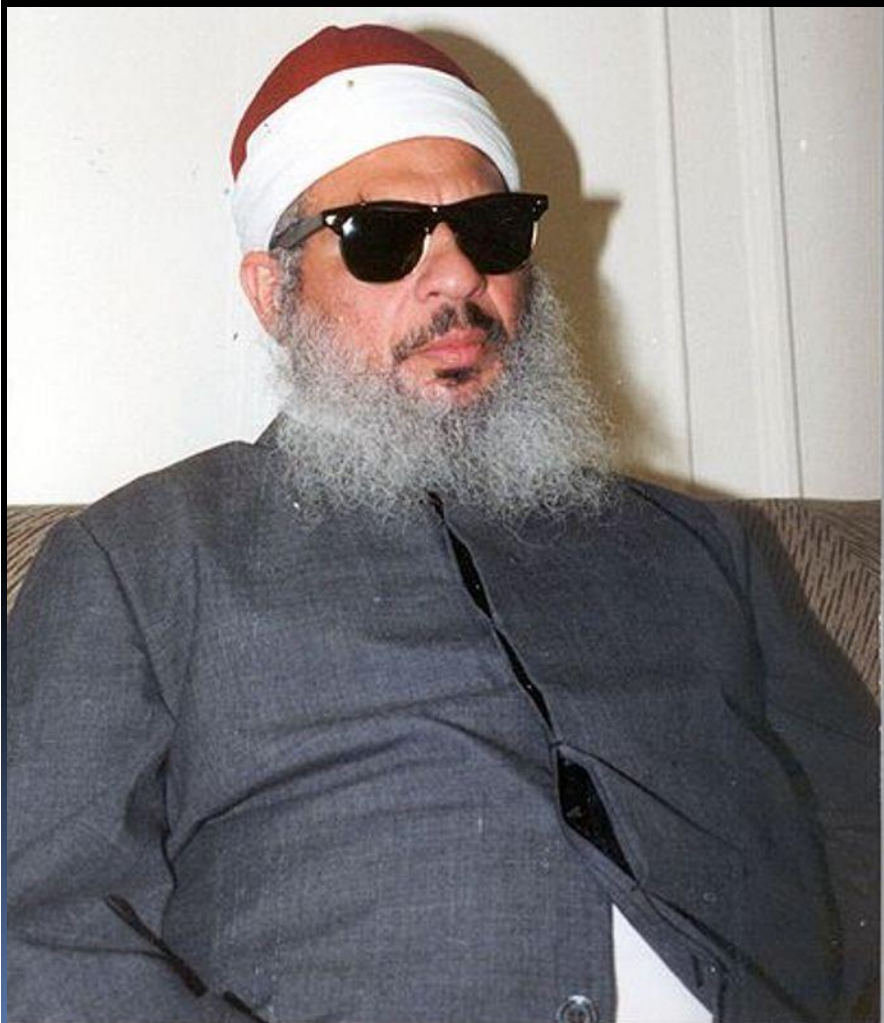
- Obvinění z nevíry a odchod (*at-Takfír wa 'l-hidžra*) veden **Ahmad Šukrí Mustafá**

- Islamské spoločenstvo
(*Džamá'át islámíja*)

ʿUmar ʿAbd ar-Rachmám

- Seskupení *al-Džihád*

ʿAbd as-Salám Faradž

• محمد عبد السلام فرج

Zavraždění prezidenta Anwár as-Sadáta v r. 1982

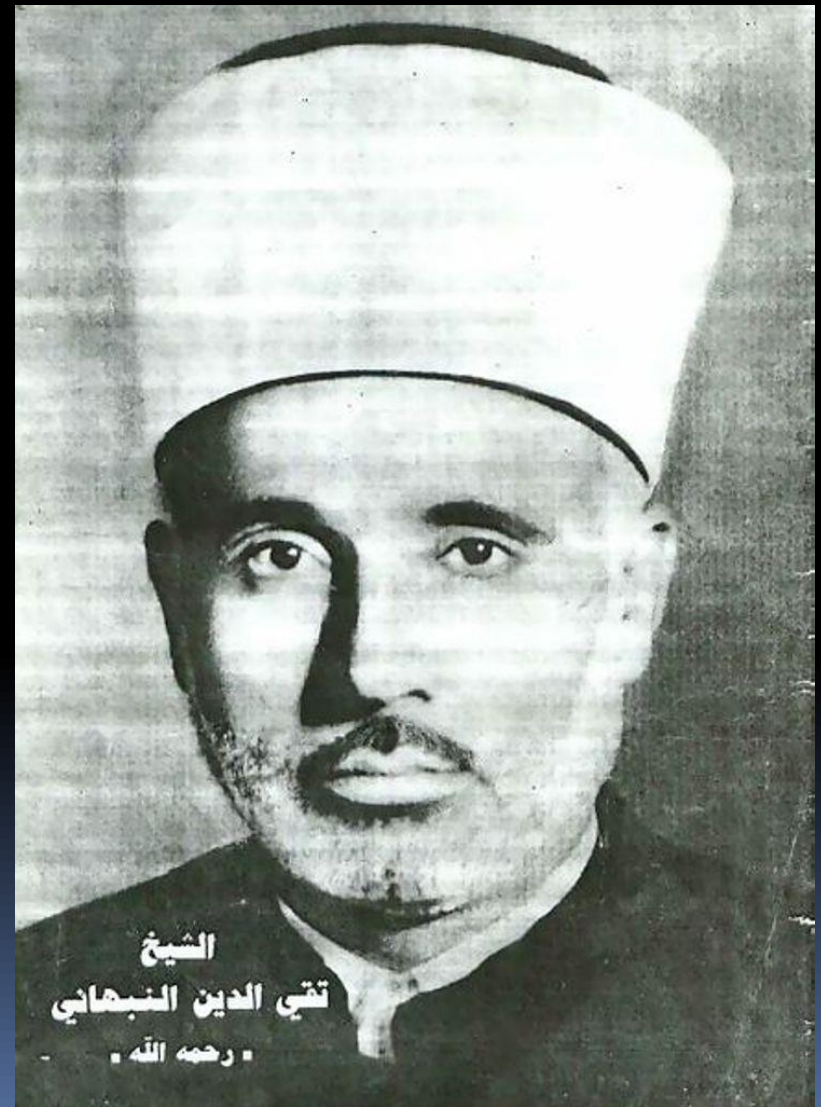

Muhammad Mursí - Bratrstva a tzv. Arabské jaro

▪ Palestina

Strana islámského osvobození (*Hizb at-tahrír al-islámí*)

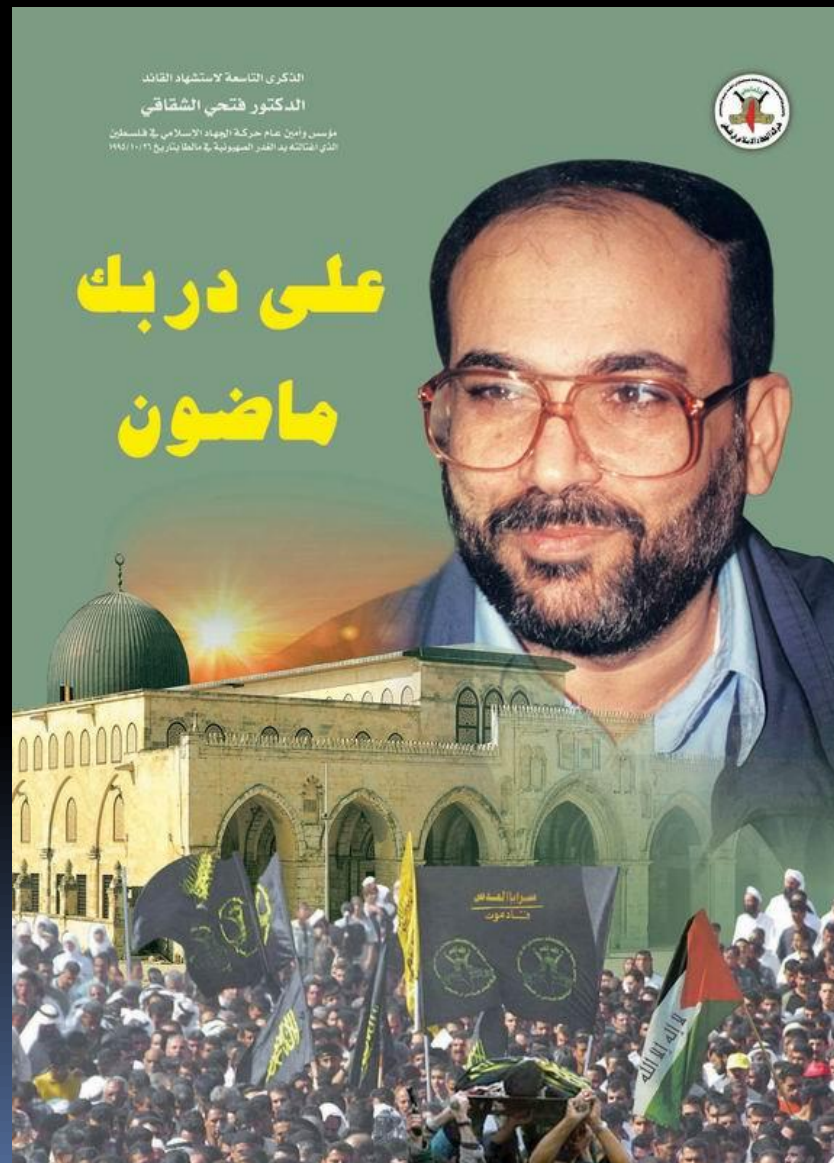
Taqí ad-Dín an-Nabhání

Hamás - Hnutí islámského odboje (*Harakat al-muqáwwama al-islámíja*) šejk Ahmad Jásín, Chálid Maš'ál, Ismá'íl Hanníja, a jiní, ozbrojené křídlo: Brigády mučedníka 'Izz ad-Dín al-Qassáma

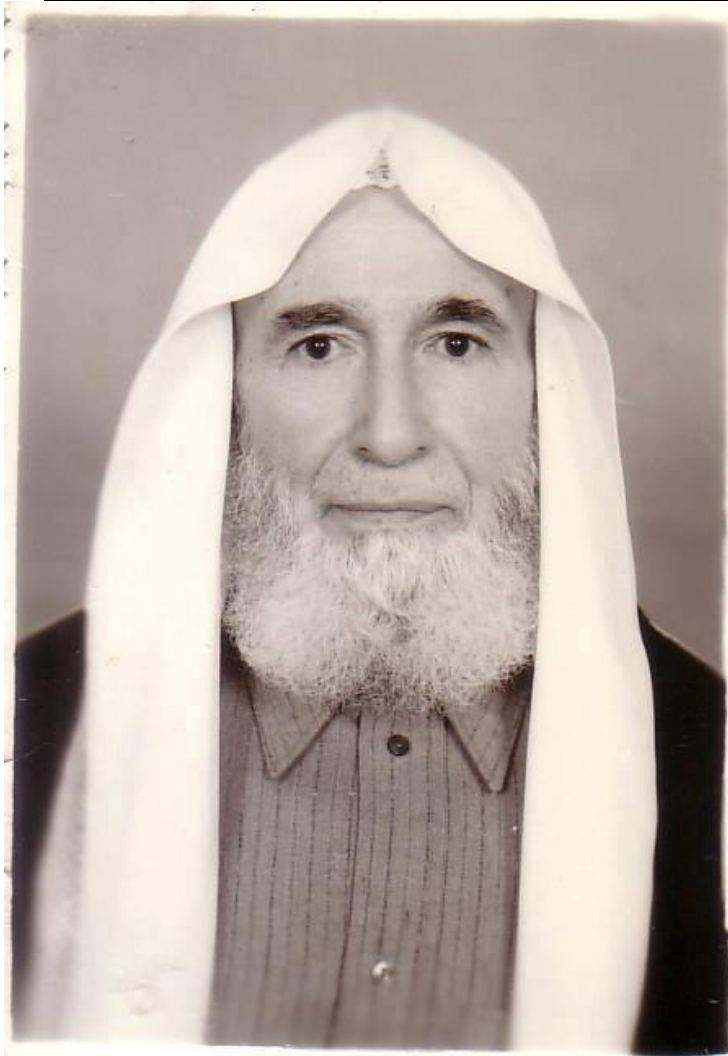
Islámský džihád v Palestině (*Džihád al-islámí fí Filastín*) Fathí aš-Šiqáqí

- **Jordánsko** – Strana fronty islámské akce (*Hizb džabha al-ʿamal al-islámí*) ʿAbd ar-Rachmán al-Chalífa, ʿAbd al-Latíf al-ʿArabíját, Isháq Farhán

- **Sýrie** (Sa^cíd Hawwá', ^cAbd al-Fattáh Abú Ghubba) konflikt s režimem masakr v Hamá a Hims v 80. letech a současný syrský konflikt (M. Farúq Tajfúr)

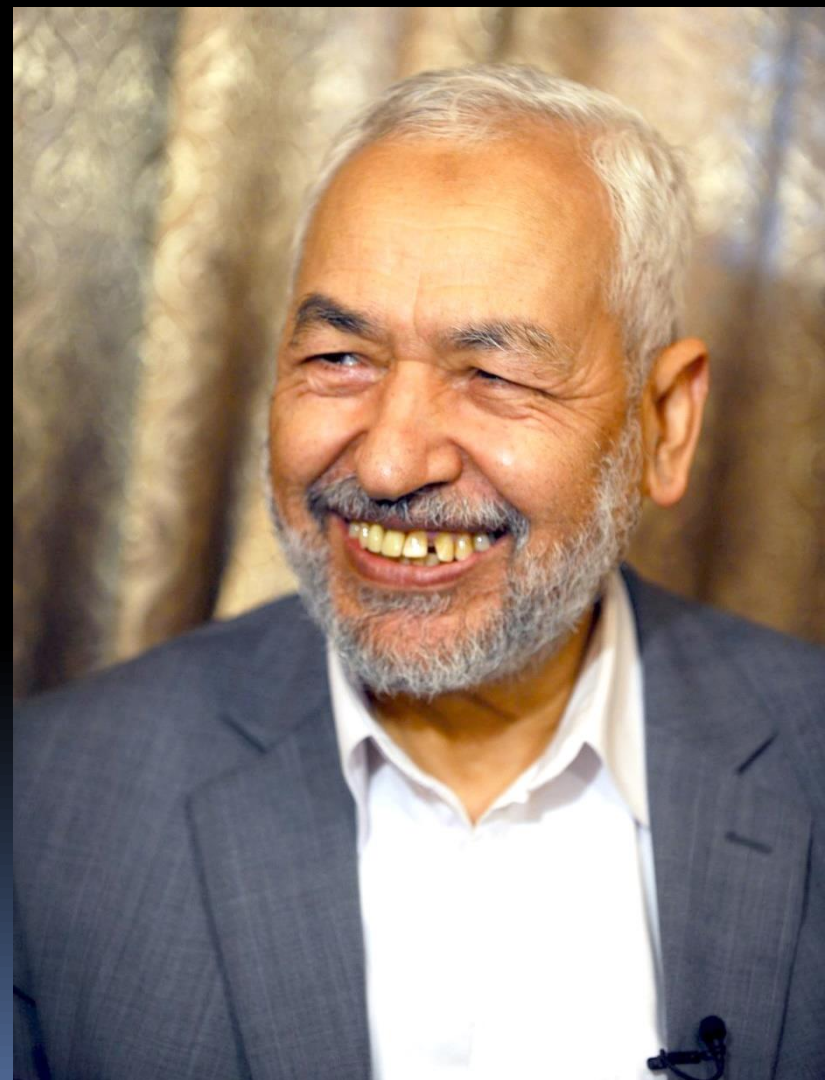

- **Tunisko** – Strana hnutí obnovy (*Hizb harakat an-nahda*) Rašíd al-Ghannúší

حركة
النهضة

حرية . عدالة . تنمية

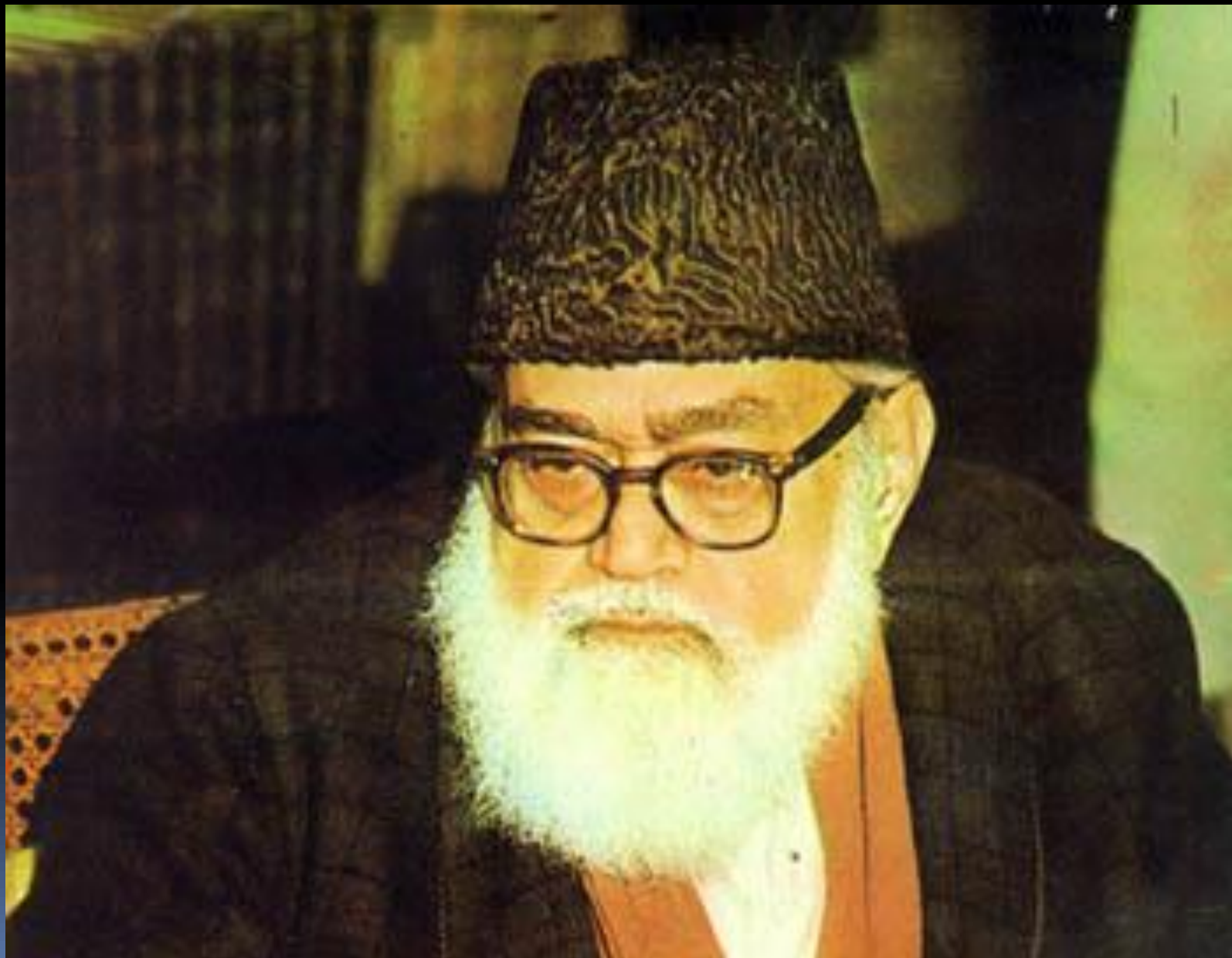
- **Súdán** – Hasan at-Turábí
a islámské hnutí v Súdánu

Národní islámská fronta
(*al-Džabha al-islámíja al-qawmíja*)

Strana lidového kongresu
(*Hizb al-mu'attamar al-ša'abí*)

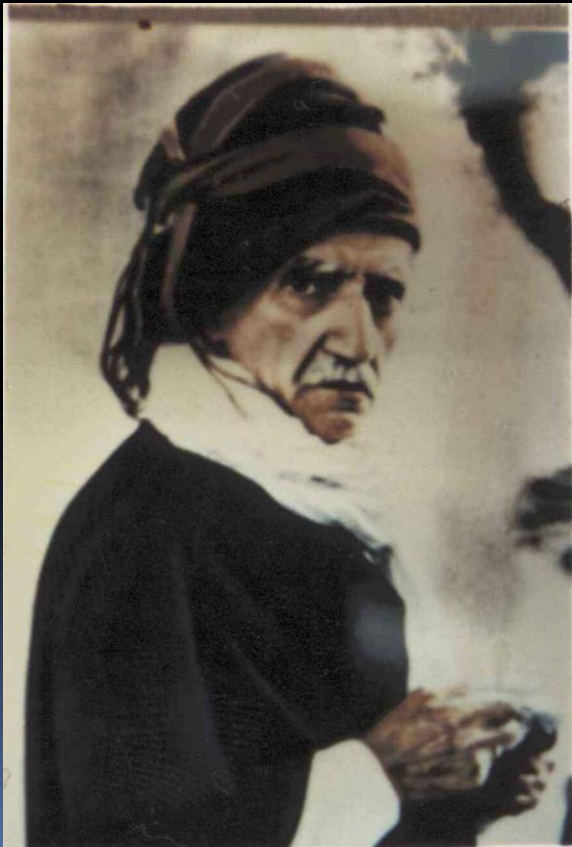

- **Pakistán: Abú Alá al-Mawdúdí (1903-1979)**

indický (později pákistánský) fundamentalista. Vytvořil radikální variantu koncepce „muslimského národa“ v Indii. Založil stranu *Džamáat-e islámí* (Islámské sdružení) se sídlem v Karáčí. Jeho zákl. práce **Islámská vláda** obsahuje negativní analýzu stavu islámské společnosti. Východisko spatřoval v odhození všech civilizačních nánosů a návratu ke Koránu a sunně. Princip *idžtihádu* odmítal a při tvorbě zákonů spoléhal pouze na metodu konsensu. Vláda je přímo odpovědná obci věřících, jež svou ochranou čistoty zvěsti prostřednictvím ochrany čistoty autentické *šarí'cy* prokazuje svůj pozitivní vztah k Bohu. Především obec, a nikoli vláda je Bohu odpovědná za své jednání v souladu se zvěstí. Originálním způsobem rozpracoval pojem *hákimíja* – stát Boží vlády, autentické teokracie.

- **Turecko: Said Nursí (1876-1960)** reformistický islámský myslitel kurdského původu, hlavní zdroj inspirace pro turecké islamisti zejména pro Nurcuovské hnutí (*Nur cemaati*), jak strana AKP tak i **Fetullah Gülen** a jeho hnutí vychází z Nursího učení

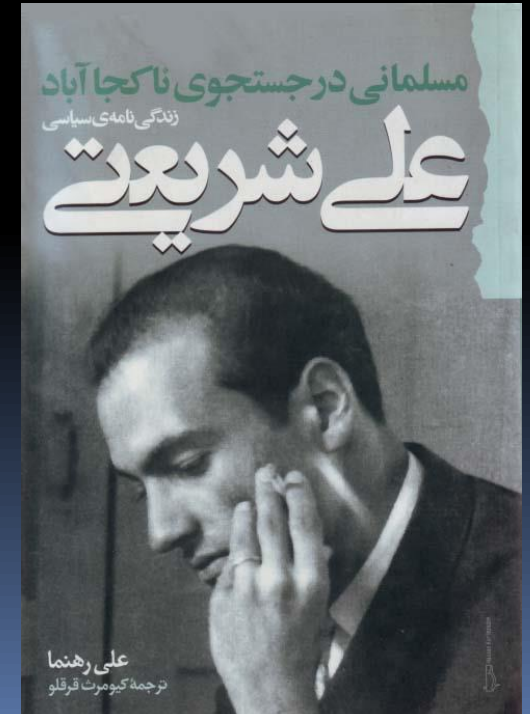
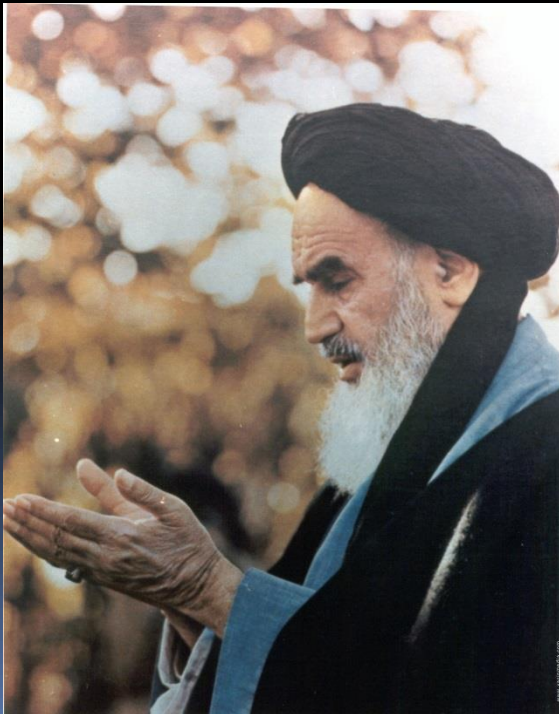

Radikální šířitské směry a hnutí

- Irán: „Islámská revoluce“ 1979

ájatolláh Rúholláh Chomejní a *welájet-e faqíh* vláda „duchovenství“, doslova: vláda „duchovního“,

ájatolláh Mahmúd Táleghání jako kritik a ĀlÍ ŠaríĀtí jako „teoretik revoluce“

- *welájat-e fakíh*

ší'itská doktrína, vycházející z principu *imámátu*, vztahuje právo na vedení obce věřících pouze k osobě *imáma*, no po dobu nepřítomnosti „skrytého *imáma*“ přechází právo na vedení obce (ve skutečnosti na polit. moc), na nejvýzn. znalce teologie a práva *mudžtahidy*, na které zároveň přechází i Bohem daná schopnost správného vedení až do doby návratu „skrytého *imáma*“. Jedině tato vláda, hlásající plnění Božího příkazu (*amr Alláh*), která není světského původu, je vládou zákonnou (*hukúmat al-kánún*). Tím zdůvodňuje ší'itské duchovenstvo nadřazenost své moci nad jakýmkoliv stupněm moci světské. Tento princip rozpracovaný *ájatolláhem* Chomenjním našel uplatnění v praxi především v Íránu po pádu monarchie 1979.

„reformisté“, „radikálové“, „konzervativci“ rada poruč-
níků a současný „nejvyšší vůdce“ (*rahbar*) ^cAlí Chamenei

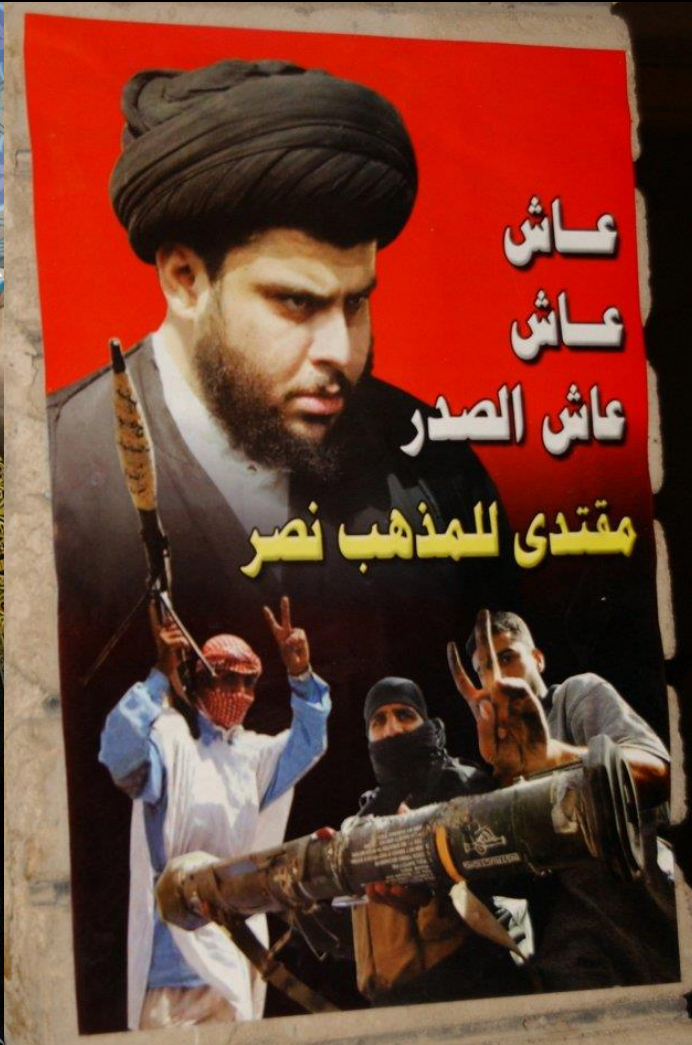

Irán na Blízkém východě a ve světové politice, spojenci a nepřátelé a „export revoluce“

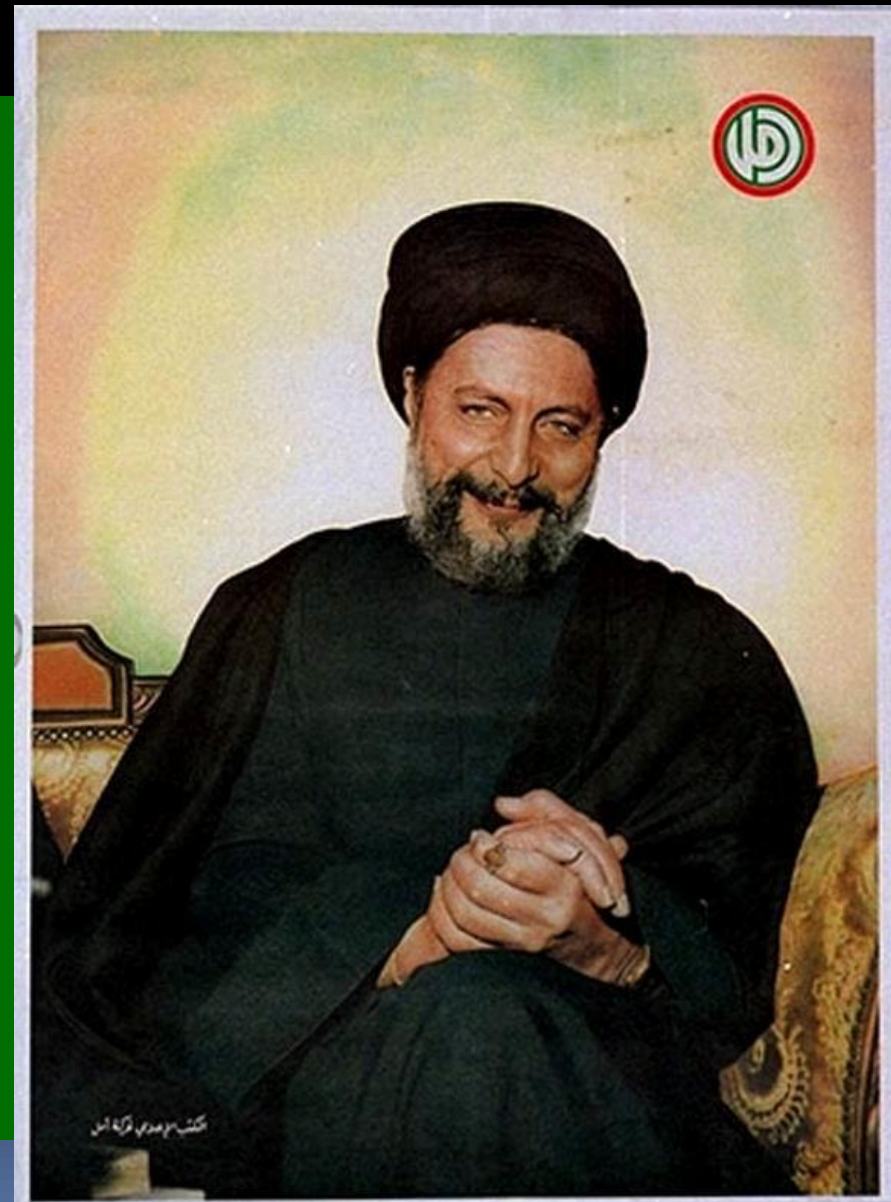

„Muži, kteří se klání pouze Bohu“, syrský plakát, 2016

- **Irak:** Strana *da'wa* a Muhammad Bāqir as-Sadr a jiné ší'itské hnutí v Iráku, umírněné a radikální: veliký *ájatolláh* 'Alí as-Sistání a Muqtadá as-Sadr

- **Libanon:** hnutí *Amal* a Músá as-Sadr a současný vůdce: Nabíh Berrí

hnutí *Hizballáh* a Hasan an-Nasralláh

„Džihádizmus“ a globální islamistické hnutí

- **Afganistan** a sovětské invaze „afgánští Arabové“ a Tálibán ʿAbd Alláh ʿAzzám

Laškar-e tajba – (Vojsko dobrých / spravedlivých), ozbrojené křídlo Centra mise a dobrovolnictví (*Markaz ad-da^ʿwa wa 'l-iršād*) zal. v r. 1987 v Afganistanu, nejdůležitější islamistické hnutí v jižní Asii, působí zejména v Pákistánu cílem „osvobodit Kašmír“

al-Qá'ida – (Základna), zal. v r. 1988 v Afganistanu
Usáma ibn Ládín (1957-2011)
Ajman az-Zawáhirí (1951-)

Abú Mus'ab az-Zarqáwí a al-Qá'ida v Iráku

Dá'iš / IS
Islámský stát v Iráku
a Levantě
(*ad-Dawla al-islámíja
fí 'l-'Iráq wa 'š-Šám*)

الدولة الإسلامية في العراق والشام باقية

	PROTO-ISLAMIST REGIME		REPRESSION OPPOSITION
	ISLAMIST REGIME		ISLAMIST MOVEMENT
	PARTIALLY ISLAMIST REGIME		PROTO-ISLAMIST MOVEMENT
	INFLUENCE		

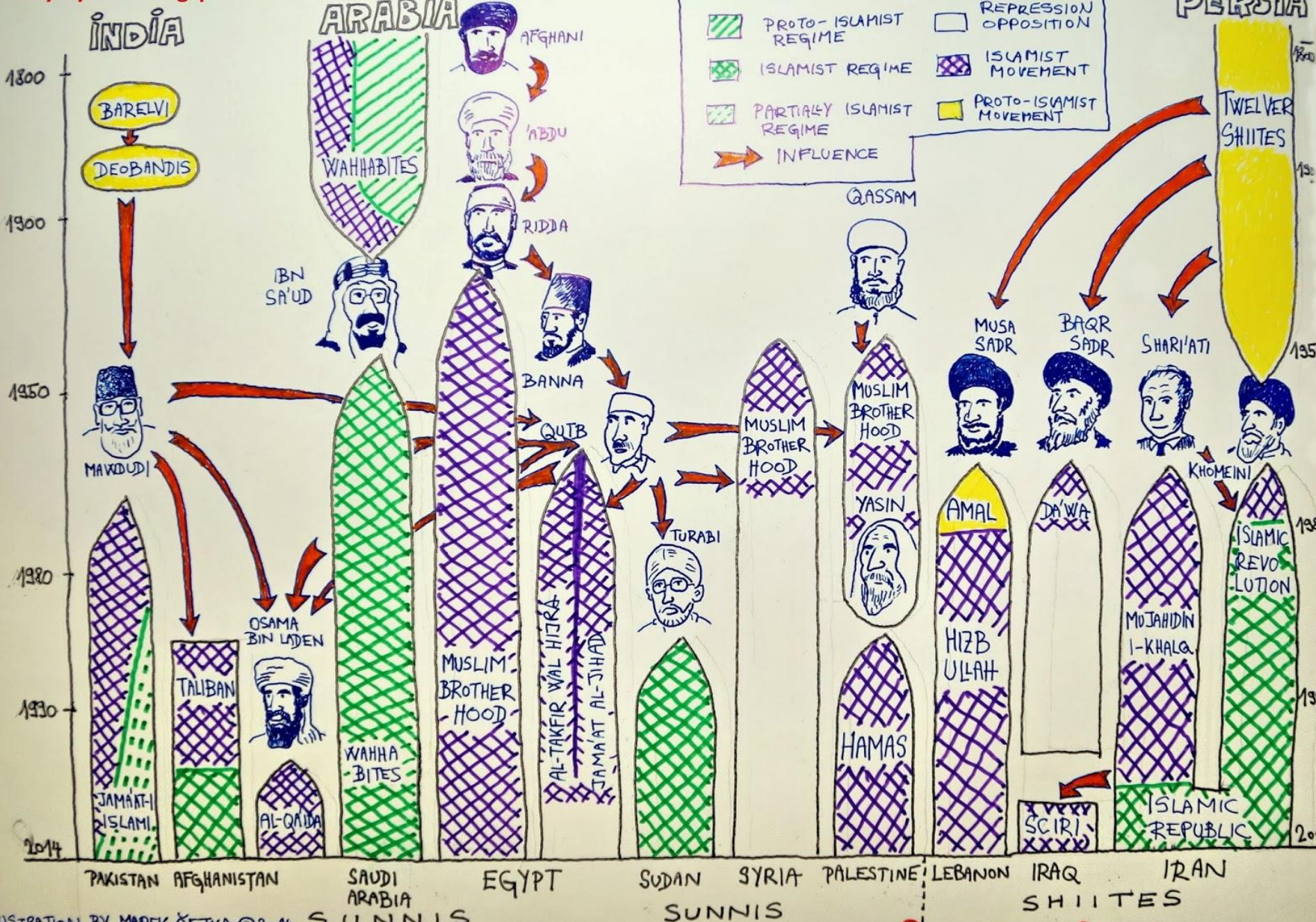

ILLUSTRATION BY MAREK ČEJKA © 2014
ON THE BASIS OF THE BOOK
"ISLAM AND ISLAMISM" BY PETER R. DEMANT, P. 92-93

THE GENEALOGY of ISLAMISM